

Pedro Aragall Calomarde

Pedro Aragall Calomarde naix l'1 de gener de 1927, al popular barri de l'Horta de Barcelona. És el tercer fill del primer matrimoni d'Isabel Calomarde, *la tia Isabel*, com serà coneguda al poble d'Alaquàs. Nadiua de Villaespesa (Terol), havia emigrat a Barcelona, envers 1920, amb els seus pares i germans en busca d'un futur que els proporcionarà una millor vida.

«Ma mare havia nascut en un poblet de Terol anomenat Villaespesa, allí va créixer en companyia dels seus germans: Francisco, Domingo, Máximo,

Juan, María i Elisa. Ma mare era la major de tots. A m' *agüelo* li deien Roseldo, d'ací que al meu germà Roseldo li posaren el nom de l' *Agüelo*, i treballava de carreter. La seua faena consistia en transportar, en una carreta gran, els pins que es tallaven en els boscos de pinars que hi havia al poble, i baixava carregat amb els troncs fins les serreries de Castelló. Però un dia el meu iaio Roseldo, fart de passar tantes penalitats econòmiques, i veient les poques perspectives de futur que hi havia al poble per als seus fills, deixà l'antic treball i, reunint a tota la família, es posà en marxa cap a Barcelona. Ma mare tenia aleshores 20 anys».

Al poc de temps d'establir-se la família al barri de l'Horta, la tia Isabel es va casar amb un xic del barri, i fruit del seu matrimoni naixeran els seus fills Francisco, Carmen i Pedro.

«A mon pare a penes el vaig conèixer perquè va morir molt prompte. Després, ma mare conegué a Francisco Aragall, *el tio Noi*, com serà conegut en Alaquàs, i es tornà a casar amb este home qui, per a mi, ha sigut mon pare».

En 1930, la dictadura de Primo de Rivera havia agonitzat i la societat catalana es trobava immersa en una escalada de conflictes, revoltes i vagues tan poc tranquil·litzadores, que el marit de la tia Isabel no dubtà en acceptar un treball de jardiner a la perifèria de la ciutat de València on les coses semblaven estar més tranquil·les.

«Al poc de temps de casar-se ma mare, ens vinguérem a València i la meua iaia Josefa es quedà a soles en Barcelona amb els meus tios, perquè m' *agüelo* ja havia mort quan nosaltres marxàrem. En un principi, la meua germana Carmen es quedà amb la iaia i els tios però després se'n vingué a viure amb nosaltres i passàrem la guerra junts».

Quan arriben a València, Pedro Aragall té tres anys. La família s'aveïna al popular barri de Monteolivét, on el tio *Noi* treballarà de jardiner, ofici que havia desenvolupat tota la vida. Ben aviat coneix José Galan, fill d'una antiga família de horticultors valencians, qui li proposa treballar per a ell, a l'hort de flors que té entre els termes de Xirivella i Alaquàs, davant de l'antic pontet que hi havia al camí de València, justament a l'actual rotonda on s'hi troba la quarta torre del castell. *L'hort de Galan* posseeix una casa amb diferents estances auxiliars, on viurà Pedro i la seua família al llarg de quatre anys. Després la

família es trasllada a Alaquàs on viuran en diferents indrets: Carrer Major, carrer de Salmerón (carrer del Cine) i, per fi, carrer de Sant Blai, conegut també com Carreró de Tricos.

«Primer visqueren a les cases de la tia *Nena*, en la casa que estava apegada al castell; eixa casa que fa pocs anys que la van tirar per a dotar d'un millor espai al castell. Allí vaig conèixer i jugar en la plaça, amb els primers xiquets del poble: Juan Marí, que vivia al costa de nosaltres, i Pepe *el Garrofi*, el fill de la tia Fineta que tenia una botiga on després es ficà la Caixa d'Estalvis de Torrent. Després, visquérem al carrer del cine, al costat de la fàbrica del tio Aurelio Gil, on vaig fer amistat amb els germans Barraca que vivien al carrer de la Pau, casa que feia cantó amb el carrer de l'Olivar. I d'ací, ja se n'anàrem al carrer de Sant Blai».

El tio *Noi*, que havia deixat de treballar per als germans Galán, es posà a treballar d'horticultor pel seu compte, després de llogar alguns camps per a plantar els rosers i tota mena de flors ornamentals (també arribà a conrear diferents espècies de flors en un solar que hi havia al carrer de Sant Jeroni i que es prolongava fins el carrer del Nord), començà a comercialitzar la flor de forma directa al propi domicili on el veïnat solia acudir per a comprar els rams, corones, flor solta, etc.

«Mon pare era l'únic florista que hi havia en el poble en eixe temps; després vingueren el tio *Nació* i el tio Tomàs *l'Esporgaor*. Però mon pare sigué el primer. A casa fèiem els rams, corones, i totes eixes coses, perquè allí venia a comprar tot el poble».

Francisco, el germà major de Pedro, es posà a treballar de llaurador per als germans Francisco i Miguel Palop de ca *Treneta*, per tal d'ajudar en la economia familiar. Els germans *Cagapolidos* que viuen davant del castell, en l'antiga casa del tio Ramón, de *Panolla*, són propietaris de moltes fanecades de terres de conreu; allí treballarà uns anys llaurant les terres de secà amb un matxo. L'any 1936 naix el seu germà Roseldo enmig d'un clima de guerra. De fet és l'últim xiquet que serà batejat al poble.

«Sigué un temps molt dolorós. El meu germà Francisco se n'anà a la guerra quan tenia només divuit anys i ja no tornaria mai a casa... Amb ell se n'anaren José María, el fill major del tio Baldomer *el Corretger*, i quatre o cinc més del poble. El meu germà Francisco va estar en la famosa batalla de l'Ebre i en

Imatge de joventut de Francisco Aragall Calomarde, el germà major de Pedro, ferit de mort en el front d'Alcalà de Gisbert durant la guerra.

el front de Terol on va caure ferit greument. D'allà, el van traslladar a Alcalà de Gisbert, però va morir a Múrcia, que era el lloc on portaven els soldats ferits. Allí està soterrat...»

Quan esclata la guerra Pedro Aragall Calomarde té nou anys. Fins aqueixos moments havia assistit a l'escola pública que hi havia en la planta baixa de l'ajuntament, on rep les primeres ensenyances, però al llarg del conflicte bèl·lic, acudirà a l'escola habilitada al mateix convent de les monges Oblates.

«Al poc de temps de començar la guerra, van desallotjar les monges Oblates del convent: les van traure una a una i les van repartir pel poble entre les cases que volien arreplegar-les. Recorde que a la part de dalt del patí del con-

vent hi havia una espècie de locals tancats amb vidre on van condicionar unes xicotetes aules on anàvem trenta o trenta-cinc xiquets a cada aula d'eixes. Allí, hi havien uns mestres que ens donaven classe».

Als dotze anys deixa l'escola de Juan Moliner per a posar-se a treballar en la torneria que tenia el tio Paco *Guerra* al carrer del Dr. Barberà; al taller comença l'aprenentatge en l'artesanía del tornejat dels cuba de carro, masses de morters i mànecs de tota mena d'estris, compartint la feina amb el tio Vicent *el Roig de Tapalà*, i el tio Vicent de *Moia*, el fill de la tia *Malia*, que aleshores viu també al carrer de Sant Blai, i tres torners de Torrent. Anys més tard, treballarà de torner per a Julio Mompó, qui tenia la fàbrica a l'altre costat de la fillola que dividia el poble d'Alaquàs amb el d'Aldaia. Allí treballarà fins que li tocà fer el servei militar a Alcoi.

Durant els anys de la seua infantesa, ben aviat es relacionarà amb un grup de joves del poble entre els que figuren Regino, el fill del tio Frasquito *el Sabater*, Toni *el Marús* el fill de la tia María *la Cordovesa*, Paco *el Senento*, Miguel *Huitanta*, tots ells seran els amics de tota la vida. Després de cada jornada solen reunir-se en casa de Manolo *el Frare*, que vivia en una de les cases que hi havia entre el carrer Maestro Serrano d'Aldaia i al cantó del carrer de Conca.

«Allí ens reuníem per a parlar hores i hores de les nostres coses; altres voltes jugàvem a pilota en un solar que hi havia entre el taller de Paco *el Colomo* i una fàbrica de mobles corbats que hi havia a la dreta del carrer de Conca. Moltes voltes venien a jugar *els Mascarilla* i el germà més menut dels *Patilles* que tenia molt bona mà per a la pilota. En fi totes eixes coses. Quan ja teníem dèsset o divuit anys, anàvem al cine a Torrent i després al passeig, que aleshores, s'estilava fer-se al carrer de Sagra i als voltants de la torre. Ahí, pegàvem voltes amunt i voltes avall fins que arribava l'hora de tornar a casa, això, sempre que no veiérem alguna xicona que ens fera gràcia... Allí, al passeig de Torrent, vaig conèixer a la meua dona. El que són les coses. Resulta que la meua núvia i la del meu amic Eugenio eren amigues, i un dia que venien de cara pel passeig, ens posàrem a xarrar amb elles i fins ara. Jo vaig conèixer a la meua dona pel mes de novembre i a Nadal ja festejàvem. En aquell temps, tu li parlaves a una xica, i ella deia "Bueno, ja et contestaré". I es prenia una setmana o dos. Si era diumenge, a l'altre diumenge te donava la contestació. Això sí ho tenien les dones, que es preocupaven d'assabentar-se quí eres, com era la teua família; si eres bon xic, si eres treballador. En fi, totes

eixes coses, perquè si el xic era d'Alaquàs o d'Aldaia, era lògic que volgueren saber coses sobre el xic i la seua família abans de donar un pas tan compromés. En el meu cas, com la meua dona cosia pantalons, resulta que d'Alaquàs venia a cosir una xica que era germana del nuvi de la germana de la meua dona, així que ella fou la persona que la posà al corrent de tot el que havia demanat de la meua família i de mi, vaja.

En aquells anys s'estilava que, quan una xica i un xic es ficaven a festejar, havia un període en el qual la parella no podia eixir a passejar a soles i tenia que fer-ho acompanyats per amigues o familiars de la núvia. Així, que seguint les normes socials, quan la meua dona em digué que sí, començàrem a eixir dos parelles: Eugenio i la seua núvia i nosaltres: els quatre junts. Una volta deixava la núvia, el meu amic m'esperava a la porta de ca la seua i des d'ahí ens n'anavem a peu a casa. De vegades ens ajuntàvem pel camí huit o deu xicons, entre els d'Alaquàs i els d'Aldaia, i tornàvem xarrant tots junts.

Retrat familiar. D'esquerra a dreta, els germans Roseldo, Carmen i Pedro Aragall Calomarde.

Una volta formalitzades les relacions, jo anava a esperar a la meua núvia a la porta de sa casa i després la deixava també a la porta de casa; així estiguérem dos o tres mesos fins que vaig entrar a sa casa per a parlar amb sos pares. Demanar l'*entrà* que deien, vaja... Els meus sogres em varen atendre amb naturalitat però del que vaig parlar no recorde res, només sé que estava molt nerviós. Això sí, recorde que la meua núvia se n'anà cap al corral per a no escoltar res. Una vegada engolit el tràmit, encara mancava un altre no menys delicat, allò que era conegut popularment com la *demanà*. Arribat el dia, vingueren mos pares d'Alaquàs per a conèixer als pares de la núvia i a ella: Sí, sí, el meu germà Roseldo també vingué... El que no recorde és si li portaren algun regal. Això sí, rams de flors, dels que feia mon pare, sí que li he dut a sa casa. Després, a les festes del poble ja vingué ella a dinar a casa».

Pedro Aragall es va casar amb Carmen Andreu Alabajos el dia 14 de setembre de 1957. El jove matrimoni s'instal·là provisionalment en Alaquàs, a la casa dels pares del nuvi, on viuran tots junts al llarg de huit mesos. Però com l'absència de la mare, així com la malenconia pel poble natal experimentada per la seua dona Carmen tirava molt, no dubten en traslladar-se a Torrent, aveïnant-se al carrer de València. Pedro es desplaça a Alaquàs tots els dies a llocs d'una vella bicicleta per anar a treballar a una torneria del poble.

«Quan jo em vaig casar, treballava a la torneria del tio Vicent *de Moia*, que s'havia separat del tio Vicent Peiró, i havia comprat un solar al carrer de Ramón y Cajal, perquè la feina li anava molt bé, i feu ahí un taller molt més gran que eixia a dos carrers. En la torneria vaig seguir treballant uns quants anys fins que Paco Ibáñez *el Corralero*, que havia treballat molts anys en el taller del tio Miquelet *d'Orelletes*, i un tal Ramonet, van ficar un taller de torneria al carrer de Sant Onofre, ací a Torrent, on jo vaig ficar-me a treballar. Després, al faltar Paco *el Corralero*, els seus fills van vendre la casa que tenien i amb els diners llogaren una nau al Xenillet i ahí treballàrem junts en societat fins que arribà l'hora de jubilar-me».

De la unió de Pedro i Carmen van nàixer dos xics i una xica: Francisco (1960, Mari Carmen (1963), i Enrique que naixerà l'any 1965. Hui en dia, el matrimoni gaudeix dels seus fills, i dels sis nets que tenen, mentre passen els dies de tardor, costat a costat, compartint totes aquelles coses bones que la vida ens dóna. Tot i viure a Torrent, Pedro es confessa un enamorat d'Alaquàs, i mentre van viure sos pares no deixà mai d'anar a visitar-los amb la seua dona i els seus fills, sempre que li ha estat possible.

«A la processó del Crist de la Bona Mort, no he faltat cap any perquè jo he fet la festa dos voltes: la primera, la vaig fer en l'any 1948, jo tenia vint-i-un anys. De tots els clavaris que férem la festa crec que només quede jo; si de cas queda algú més, és Domingo Mompó, que era un xic que treballava de mecànic en el carrer de Canalejas. Tots els altres ja han faltat...»